RUSKI INWALID

№ 227.

CZWARTEK. 24 Września. 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: Królewstwo Polskie. z Warszawy. Wiadomości Zagraniczne: Angliia. Hiszpaniia. Włochy. Rozmaitości.

WIADOMOSCI KRAIOWE.

Królestwo Polskie.

z Warszawy, 19 Września.

Raport rady stanu

o dwuletnich czynnościach Rządu, czytany na drugim posiedzeniu Izb połączonych dnia 14go Września r. b.

(Ciąg dalszy.)

Szkoły publiczne.

Ta gałęź dobroczynną Waszey Cesarsko-Królewskiey Mosci ręką wsparta, szczęśliwie się rozwiia, i obfitych w przyszłości spodziewać się każe owoców.

Uniwersytet Warszawski otrzymał tymczasowy Statut i Rektora. — Ważnieysze katedry są zapełnione częścią rodakami, częścią z zagranicy sprowadzonemi Nauczycielami.

Wydział Lekarski osobnym Instytutem Kliniki i Szkołą położniczą ostatecznie ustalonym został.

Zbiory narzędzi fizycznych pomnożono sprowadzonemi z Paryża, a instrumenta Astronomiczne są zamówione w Monachium.

Zakład zbioru Mineralogicznego, otrzymał wspaniałym darem Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości wyborny oddział Minerałów Sybirskich, a gorliwy o nauki Professor *Zipser* z *Neussol* zwiększył go pięknym zbiorem minerałów Węgierskich.

Zbiór Zoologiczny w ciągu upłynionych dwóch lat znacznie także wzbogaconym został.

Ogród Botaniczny przy Łazienkach, którym Wasza Cesarsko-Królewska Mość Uniwersytet Warszawski uposażyć raczyłeś, początkowo uporządkowany, posiada rzadkie rośliny kraiowe i obce, tak dalece, że dziś inż liczy ich różnych z 5000.

Biblioteka Uniwersytetu mieszcząc już piękny zakład xiąg, znacznie pomnożoną została, przez sprowadzenie xiąg z klasztorów zniesionych. Ogółem zbior ich teraz w Bibliotece publiczney wynosi do 100,000 Voluminów.

Po zaprowadzeniu Uniwersytetu, porządek rzeczy wskazał potrzebę roztrząśnienia na nowo planu szkół Woiewódzkich i Wydziałowych, i w nich niektórych co do organizacyi poczynienia odmian; potrzebę tę poparły żądania Izb, a szczególnie Senatorskiey, pragnąc *pomnożenia liczby szkół niższych, których ilość sądziła bydź za małą w stosunku szkół wyższych Woiewódzkich i potrzeby kraiu. Żądał także Senat w każdym Powiecie szkoły podwydziałowey, pragnął wyszczególnienia, iaką liczbę szkół wyższych Kommissyia uważa za konieczną stosownie do potrzeby kraiu i gdzie ie zaprowadzić zamysla.— W przełożeniu Izby Poselskiey iest wzmianka, iż szkoły nie są liczne.*

Kommissyia Rządowa Oświecenia Publicznego, miała zawsze na celu dogodny szkół rozkład, i od czasu Izby Edukacyyney po Rządzie Pruskim wiele ich wskrzeszonych, podźwignionych, lub założonych zostało. A ieżeli znalazły się okolice zaprowadzenia szkół potrzebuiące, te albo iuż są niemi zaopatrzone, albo mieysca na założenie ich oznaczone, tak dalece, iż rozważaiąc teraznieyszy rozkład szkół po kraiu co do ich odległości pomiędzy sobą; takowe, biorąc razem szkoły Woiewódzkie Wydziałowe i podwydziałowe, naymniey o mil cztery a naywięcey o mil 12 iedne od drugich są oddalone. Ta liczba szkół i ten rozkład pod względem teraźnieyszey ludności mieysc, tak są urządzone, iż powiększenia ich liczby, lub zmiany ich rozpołożenia, żadna obecna nie wskazuie potrzeba.

W szkołach Woiewódzkich dopełniono liczbę etatowych Nauczycieli, i uzupełniono w niektórych klassy właściwe.

Szkoła Kielecka przez połączenie ze szkołą podwydziałową, stanowi dla Woiewództwa Krakowskiego zupełnie o sześciu klassach Liceum.

Z trzynastu szkół Wydziałowych ośm otrzymało klassę czwartą, a w celu pomnożenia tych szkół dla wygody obywatelów, oznaczono na nie mieysca naystosownieysze, oprócz *Rawy i Włocławka w Mławie i w Starey Częstochowie*.

Szkoły podwydziałowe, o których pomnożeniu mowi przełożenie Senatu, przydane są w *Siedlcach* z publicznego a w *Miechowie* z XX. Kanoników funduszu.

Gdy zaś te w ogólności nieodpowiadały dotąd, iak doświadczenie nauczyło, swemu z zamierzoną dokładnością przeznaczeniu, postanowiono więc iedne gdzie potrzeba wymaga, i sposobność dozwoli podnieść do stopnia wydziałowych, drugie mianowicie przez Zakonników utrzymywane zniżyć do rządu wyższych szkół Elementarnych.

W Instytucie Głuchoniemych, mnożąca się liczba uczniów, wskazała potrzebę przybrania iednego ieszcze nauczyciela.

Drugi Instytut Nauczycieli Elementarnych, na wzór Łowickiego, w *Puławach* założony został.

Szkoły Lankastra pomnożone dwoma w stolicy i dwoma w Woiewództwie Lubelskiem, liczą razem uczniów około 900.

Szkoły Rzemieślnicze niedzielne za przykładem szkół w stolicy z równie szczęśliwym skutkiem zaprowadzono na *Pradze*, w *Lublinie* w *Płocku* i w *Siedlcach*, maią uczniów około 2500.

Z liczby 15tu sposobiących się za granicą na Nauczycieli, 6ciu powróciło do kraiu, z których każdy do przedmiotu umieiętności stosowne otrzymał przeznaczenie.

Przy tuteyszym zas Uniwersytecie 16tu sposobi się na nauczycieli, i pomoc z funduszu Edukacyynego pobiera. Siedmiu z nich doskonali się w literaturze starożytney i oyczystey, dziewięciu w umieiętnościach matematyki i fizyki.

Instytut agronomiczny założony w *Marymoncie*, powiększa się. — Oprócz wielu polepszeń i pomnożenia inwentarza, folwark w *Rudce* ze wszystkiemi budynkami murowanemi, i sześć domów na 12cie familiy zupełnie ukończone zostały.

Na założenie Instytutu Weterynaryi tamże dwie officyny wystawiono, a dwie staynie bliskie są ukończenia.

Szkoły płci żeńskiey.

Ważne były spostrzeżenia Senatu nad wychowaniem płci żeńskiey, aby ich Rząd Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości nie miał dzielić.

Liczne więc pensyie w stolicy zwróciły troskliwość Namiestnika Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości, i na ich wewnętrzne urządzenie, i na przepisy, które im dotąd służyły. Zesłana przez niego wizyta, odkryła zalety niektórych, a w wielu zaniedbanie i rozwolnienie. Zdany w tym względzie szczegółowy rapport, nie tylko wskazał potrzebę zmnieyszenia liczby, ściśleyszey baczności na wybór osób i troskliwszego czuwania, lecz utwierdził

przekonanie wyrażone przez Senat, że ta ważna część wychowania, dopóty będzie zawodzić właściwe przeznaczenie płci żeńskiey, dopóki Kommissyia Rządowa nie wychowa i nie wykształci własnych rodaczek na Ochmistrzynie domowe, przez coby się (iak Senat twierdzi) liczba pensyi zmnieyszyła, a pozostałe ulepszyły. Rozważenie podanych ku temu celów i zasad i środków, Namiestnik polecił Deputacyi z oyców familii złożoney iako tym których naybliżey los własnego plemienia obchodzi. Ułożone przez nią dwa proiekta, pierwszy uporządkowania pensyi, drugi założenia Instytutu Ochmistrzyń, iuż podane zostały Kommissyi Wyznań Religiynych i Oświecenia Publicznego. Spodziewać się należy, iż przez nią ulepszonemi i wydoskonalonemi zostaną, a lubo co do Instytutu Ochmistrzyń, założenie iego nie może nastąpić bez kosztów, iakiż iest przedmiot któryby mógł brać pierwszeństwo przedsięwzięciu maiącemu za cel obyczaie a z niemi szczęście rodzin? Rada Stanu dogodzi tem zapewne, i wspaniałości serca Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości, i troskliwości Izb i życzeniom wszystkich rodziców, gdy wynurzy zdanie: iż gdyby fundusze Edukacyyne niedostateczne mi się okazały, abys Wasza Cesarsko-Królewska Mość nayłaskawiey dozwolił umieścić na przyszłym budżecie summę, któraby mogła zapewnić śpieszne doprowadzenie do skutku tak zbawiennego zamiaru.

Zaspokaia troskliwość Izb Seymowych postęp w zaprowadzeniu Szkół Elementarnych mieyskich i wieyskich.

Przy usiłowaniu Władz pośrednich, przy gorliwości oświeceńszych Obywatelów i Plebanów przybyło ich w ciągu dwóch lat 334.

Liczba uczniów wzmaga nadzieie wzrostu oświecenia kraiowego, i tak:

W roku 1818 uczęszczało na naukę w szkołach wyższych uczniów . 7413.
W roku 1819 uczęszczało tychże . 7251.
W roku 1818 w 442 szkołach elementarnych mieyskich uczyło się . 15,185.
— — — w 527 szkołach elementarnych wieyskich uczyło się . 17,168.
W roku 1819 w 361 szkołach elementarnych mieyskich było uczniów 16,205.
— — — w 851 takichże szkół wieyskich . . . . . 21,091.

A zatem łącznie w szkołach elementarnych mieyskich i wieyskich:

W roku 1818 było uczniów . . 32,355.
W roku 1819 było uczniów . . 37,296.

Ogólna zaś liczba uczniów po wszystkich szkołach Króiestwa wynosi 44,547.

W stosunku zatém do lat upłynionych zwiększyła się o 9,181. Oprócz pensyy prywatnych płci oboiey, na których iest uczniów 1257.

Dla szkół tych w ogólności dostateczna przygotowana iest liczba xiążek elementarnych, przez właściwe do tego przedmiptu Towarzystwo wypracowanych. Władza przełożona ułatwiając ich dla młodzieży tanie nabycie, niektórym szkołom elementarnym potrzebnieysze xiążki w części bezpłatnie rozsyła.

Co do ścisleyszego dozoru młodzieży szkolney i wychowania iey w duchu Chrześciiańskiey pobożności, względem czego Izby wynurzaią swoię troskliwość. Kommissyia Rządowa Oświecenia w swoich rapportach mniema, iż dość iest zważyć wszelkie przepisy i ustanowienia Kommissyi w urządzeniu szkół publicznych wydane i drukiem ogłoszone, aby się przekonać, iż w tak ważnym i istotnym wychowania celu, nic do żądania nie pozostaie. *(Dalszy ciąg iutro.)*

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Angliia.

z Londynu, 15 Wrzenia.

Dnia 12 b. m. odbyło sie wielkie posiedzenie gabinetowe w domu należącym do wydziału spraw zagranicznych i trwało do piątey z południa. Zaraz po niem, wysłano w różne strony gońców.

Królowa zawsze iescze przyymuie wiele adressów, a w wielu miastach handlowych tak szkockich, iak Angielskich, w publicznych nawet urzędowych mieyscach zbieraią podpisy do dalszych.

Między Xiążęciem *Rutland* pułkownikiem i dowodzcą pułku *Leychesterskiego* i Aldermanem *Wood*, graiącym tak znaczną rolę w processie Królowey, trwa teraz ciągła i nieprzerwana, a nader częsta korrespondencyia, z powodu adressu podanego Królowey przez żołnierzy tego pułku. Pułkownik protestuie się przeciwko pomienionemu adressowi i dowodzi, że podpisy pod nim umieszczone są fałszywe.

Przybywa tu codzień więcey a więcey świadków na stronę Królowey.

Hiszpaniia.

z Madrytu, 2 Września.

Opieszałość w sądzeniu sprawy przeciwko Jenerała *Elio*, stała się przyczyną zamieszania a nawet i krwi rozlania w Walencyi. Rozeszła

się była w tem mieście pogłoska iakoby *Elio* potaiemnie miał bydz wywieziony z twierdzy; pospólstwo tą pogłoską obrażone, rzuciło się z zaiadłością na żołnierzy trzymaiących warte, którzy z swey strony musieli dać ognia. To zdarzenie kosztowało życia 50 żołnierzom i pospólstwa także niemało legło na placu.

W ł o c h y.

z Palermo, 3 *Września.*

Królestwo JchMość Sardyńscy oboie przybyli 18. z. m. do Gienui.

Zniszczenie iż tak rzec można nieszczęśliwego miasta Kaltanizetty, miało mieysce 12 b. m. Ostatki osady które się uratowały przez ucieczkę z palących się murów razem z Jntendendentem *Galleo* i półkownikiem *Favalli*, chciały się schronić do Castrogiovani; lecz mieszkańcy tego miasta (stronnicy tak nazwaney partyi *niezawistych*, niechcieli ich przyiąć, a tylko przysłali żywności, ułatwili środki do dalszey podróży i opatrzyli w potrzebny ubiór.

Junta tuteysza otworzyła pożyczkę publiczną i oświadczyła, iż chętnie i z wdzięcznością przyymować będzie ofiary dobrowolne. Na taką odezwę wielu obywateli składało co mogło, a kapitan *Lazarro* rodem z Trapani ofiarował statek bombardyierski i przyrzekł weyść w służbę woyskową, ze wszystkiemi synami swoiemi; kapiec zaś ieden wniosł do kassy iunty 3,000 uncyi, z warunkiem iednak, aby ta summa zwróconą mu była za nadeyściem pomyślnieyszych czasów; nadto pięciu innych obywateli złożyło do teyże kassy 1,963 uncyie, bez wszelkich warunków. Junta ogłosiła także, iż każdy życzący mieć iaki stopień woyskowy, powinien ofiarować odpowiednią iemu ilość pełnych mundurów. — Petycyia furmanów tuteyszych, proszących przyięcia siebie do służby woyskowey i pomieszczenia w pułku który Xiąże *San Giovani* formuie, została akceptowaną i wkrótce zadowolnioną będzie.

z Neapolu, 1 *Września.*

Pożary lasów większych iescze strat przyczyniły w Królestwie tuteyszem, aniżeli w państwie Kościelnem. Toskania podobnież wiele w tey mierze ucierpiała: drzewa oliwne wszędy zostały wypalone. — Po trzechmiesięczney nieprzerwaney suszy spadły były descze; lecz te mało przyniosły ulgi, gdyż krótko trwały i ieśli iescze nienastąpią rychło, wszelka nadzieia rolników zawiedzioną zostanie.

Pzybył niedawno do Gienui okręt ieden Sardyński z Palermo z wielkim ładunkiem kosztownych sprzętów i kilku passażyierami, którzy opuścili pomienione miasto, boiąc się dalszych mogących nastąpić zamieszek.

Od Granic Włoskich, 9 *Września.*

W iednem prywatnem pismie z Porto poddatą 2 Września czytamy co następnie: »Nowo ustanowione zwierzchności mieyscowe, zapewniały uroczyście mieszkańców, że Reiencyia Lizbony wkrótce przychyli się do nowego porządku rzeczy. Gdy iednak ta obietnica dotąd niema skutku, mocno się lękamy, aby tak uroczyste przyrzeczenia i nadzieie niespełzły na niczem. Hrabia *Amarante* naczelnie dowodzący w prowincyi Tralosmontes, zgromadził iuż znaczny korpus woyska i ogłosił przeciwko iuncie tuteyszey proklamacyią w nader uymuiących napisaną wyrazach.«

ROZMAITOŚCI.

Szwedzki Maior *Graaner*, który w roku przeszłym był wysłany celem wyśledzenia nowey drogi między Chili i Ostyndyią, odkrył szereg nowych wysp, niewidzianych dotąd od żadnego żeglarza. Naywiększą z nich nazwał od imienia Królewica następcy wyspą *Oskara.*

— Xiąże JMść Królewic Pruski następca tronu przybył 15. b. m. do Szczecina gdzie ma zamiar przez czas nieiaki zabawić, i znaydować się na popisach iesiennych woysk zgromadzonych z okolic tamecznych.

— Roialiści w Chili przedsięwzięli byli odebrać od powstańców zabraną sobie twierdzę Valvidia. Było ich 4000 żołnierza i 37 oficerów obowiązanych wzaiemną przysięgą *umrzeć* lub *zwyciężyć.* Przedsięwzięcie im się nieudało, i tylko 25 powróciło nazad pod dowodztwem Maiora *Bauschez*, wszyscy zaś inni legli na placu, lub ciężko są ranieni.

Kurs Petersburski.

Dukat: hollend: nowy	—	rubli as:	—	11 60. k.
Ditto — Ditto stary	—	Ditto	—	11 — —
Rubel srebrny	—	— Ditto	—	3 70.—

W P e t e r s b u r g u.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.